

Algemene Beschouwingen Voorjaarsnota 2019 1e termijn

“Ik werd verrast toen ik de voorjaarsnota 2020 onder ogen kreeg met de titel: “Op zoek naar balans”. Ik besloot meteen een kop koffie te zetten. Want ja.....Lokaal Belang en het CDA gaan op zoek naar balans en daar werd ik wel even stil van..... Omdat deze “regering” tot nu toe geen twijfel kende en altijd uitblonk in doortastendheid, vastberadenheid, zelfverzekerdheid en zelfs hooghartigheid. Mijn verwachtingen waren dan ook hooggespannen hoe deze coalitie en vooral dit college door beleidsmislukkingen en het misplaatste vertrouwen in zelfregulering, deemoedig zou terugkeren naar de tekentafel.

Ik hoopte oprecht te worden verrast door een innovatief, creatief, ondernemend, verantwoordelijk en vooral daadkrachtig plan. Maar wanneer je de voorjaarsnota leest dan zakt je de moed in de schoenen. Want, met deze voorjaarsnota vraag je erom alsnog de Achterhoekse versie van Griekenland te worden en dat deze “coalitie” onze gemeente op deze wijze af laat stevenen op een regelrecht faillissement. Ik wil dan ook in mijn betoog duidelijk maken waarom boven deze voorjaarsnota “Triple B!” zou moeten staan. Waarom deze voorjaarsnota Beleidloos, Bodemloos en Boterzacht is”.

Was getekend Peter van der Wardt, fractievoorzitter CDA Oude IJsselstreek. Niet mijn woorden dus, maar die van de toenmalige fractievoorzitter van het CDA in de oppositie. Ik heb deze, in die tijd nog mildere variant, ietwat gepersifleerd, maar zou het zo kunnen gebruiken bij de behandeling van deze voorjaarsnota. Maar de PvdA bedient zich niet van plagiaat. We hebben vooral ons eigen verhaal. Ook nu. Maar iets van overeenkomsten in ons eigen betoog zullen u opvallen.

Want bouwden we nog geen jaar geleden ‘met lef aan onze toekomst’, een paar maanden later zijn we ‘op zoek naar balans’. Nog geen steen gelegd van de ambities uit het coalitieakkoord en dan blijkt nu al het hele fundament niet te deugen. Dat zeiden we overigens al tijdens de begrotingsbehandeling vorig jaar. Want ook die kenmerkte zich al door tekorten en tegenvallers. Tot overmaat van ramp is de begroting 2020 – 2023, vanwege de tekorten in deze voorjaarsnota niet langer meerjarig structureel sluitend. Sterker de tekorten worden gedekt uit de reserves en de leningenportefeuille gaat stijgen. Een gotspe. En dat terwijl een meerjarig structureel sluitende begroting al sinds 2014 bij de totstandkoming van deze coalitie het visitekaartje, het pronkjuweel, het paradepaard, het ultieme doel is. De PvdA is benieuwd naar de consequenties die de coalitiepartijen en het college hieruit trekken en hoe lang deze toverformule de interne verdeeldheid in de coalitie nog kan maskeren.

Benieuwd zei ik, maar we kunnen het eigenlijk ook al wel weer raden. Niks boetekleed, niks verantwoordelijkheid, niks deemoed. De volledige schuld van alle ellende wordt bij de boze buitenwereld neergelegd. Zinnen als: “Geheel in lijn met de landelijke ontwikkelingen hebben de tekorten in het Sociaal Domein een grote invloed op onze financiële positie” en “de wispelturigheid van het Rijk geeft aanleiding tot financiële zorg”, getuigen nu niet echt van eigen verantwoordelijkheid in de verschillende dossiers. Nee ze tekenen de laksheid maar vooral de misplaatste hooghartigheid van dit college.

De uitspraken van het college over de oorzaken, behoeven namelijk een hele belangrijke nuancering. Want het tekort op het Sociaal Domein in onze gemeente behoort procentueel gezien tot de hoogste van Nederland. Bijna 6 % van de totale begroting. Geen enkele andere gemeente kan aan dit percentage tippen. Natuurlijk is de zorgvraag ook in de gemeente Oude IJsselstreek groter en zwaarder geworden. Natuurlijk zeggen behandelaars ‘Better Save Than Sorry’ en indiceren ze daarom (te) zwaar. Maar het college had tot voor kort vooral nog geen enkel zicht op het declaratiegedrag van zorgaanbieders. Het college heeft daarom ook veel te laat het aanbod en gedrag van zorgaanbieders aangepakt. Ook heeft het college veel te laat en veel te weinig energie gestoken in het tijdig signaleren van problemen bij de jeugd en zo verzaakt aan de voorkant hulp te bieden,

voordat jongeren in het veel duurdere vervolgtraject belandden. In de voorjaarsnota ook helemaal geen oog voor wat er jarenlang fout is gegaan en eerder gerepareerd had moeten worden. Waar andere gemeenten veel eerder en gericht ingrepen, bleef dit college de interne bestuurscrises bezweren of op de handen zitten. Het sociaal domein dat op papier zo mooi werkt, blijkt in de praktijk in ieder geval veel grilliger dan gedacht. Het gebrek aan daadkracht en greep verklaard ook het extra hoge percentage te kort.

Ook met de wispelturigheid van het Rijk valt het wel mee. De bezuinigingen waarmee de decentralisatie van het Sociaal Domein in 2015 gepaard gingen worden dit jaar en de komende jaren weer volledig teruggedraaid. Het-Trap-Op-Trap-Af-principe voor de algemene uitkering blijft gewoon in stand, zij het dat het Rijk minder uitgeeft dan het heeft begroot. Bovendien gaat de verdeling van het Gemeentefonds nog op de schop. Dit omdat gemeenten onderling steeds meer verschillen, steeds meer samenwerken en ook de investeringen van gemeenten jaarlijks flink kunnen verschillen. In de meicirculaire 2020 krijgen we informatie over de uitkomsten en de nieuwe verdeling gaat per 2021 in. Wij zijn erg benieuwd of we er dan op vooruit gaan of dat toch blijkt dat het ontbreken van ambitie en kwaliteit in onze gemeente de oorzaak is van stagnatie van de uitkering uit het gemeentefonds.

Kortom. Iets meer zelfreflectie had het college niet misstaan. Nog een gepersifleerd citaat uit een bijdrage van de heer Van der Wardt ter illustratie: "Nu het allemaal wat minder voor de wind gaat. Juist nu, wanneer het aankomt op stuurmanskunst, constateert de PvdA dat het college onvoldoende visie, creativiteit en inventiviteit toont om leiderschap te tonen".

Dan de Voorjaarsnota zelf.

De meerjarenbegroting ziet er op het eerste oog inderdaad niet best uit. In 2020 wordt al een tekort voorzien van € 3,7 miljoen. Dat wordt tot 2023 weliswaar teruggebracht tot €1,1 miljoen maar de diverse maatregelen vanuit de zogenaamde kwaliteitsslag zullen hun effectiviteit dan nog wel moeten bewijzen. Toch is er, wat de PvdA betreft, geen reden tot paniek want de meerjarenbegroting exclusief het Sociaal Domein en de Gemeenschappelijke Regelingen is wel in evenwicht en meerjarig sluitend.

Gemeenschappelijke regelingen

De tekorten op de Gemeenschappelijke Regelingen (vooral die van de veiligheidsregio en waarschijnlijk Laborijn) zijn substantieel en stijgen per jaar. Op dit moment € 390.000,-. De PvdA vindt niet dat die tekorten nu al in de begroting moeten worden opgenomen. We maken het de dagelijks besturen van de Gemeenschappelijke Regelingen het dan wel heel erg makkelijk. We realiseren ons van de andere kant dat we wel verplicht zijn te betalen als men niet wil of niet kan bezuinigen.

We hebben als raad formeel en informeel al vaak gesproken en inmiddels besloten de toekomst van de diverse gemeenschappelijke regelingen opnieuw te bezien. We maken deel uit van een groot aantal gemeenschappelijke regelingen. Die verschillen ook nog van samenwerkingspartners, taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Ook de mogelijkheden om eruit te stappen of te beïnvloeden verschillen. Het is niet meer bij te houden, te besturen en te volgen. Ook vervagen de doelen van de gemeenschappelijke regelingen steeds meer. En het gaat niet om klein bier. Ik weet niet hoeveel van ons budget we "over de muur" hebben gegooid, maar onze invloed op onze eigen begroting wordt wel erg klein zo. Natuurlijk willen we risico's beperken en taken goedkoper en efficiënter uitvoeren, maar de premie die we ervoor betalen in de vorm van afnemende verantwoordelijkheid is wel erg hoog.

Misschien moeten we wel een soort van onafhankelijke controle en toezicht organiseren. Per deelnemende gemeente een bescheiden bedrag beschikbaar stellen om jaarlijks door een externe

partij de gemeenschappelijke regelingen helemaal door te laten lichten op prijs, kwaliteit en effectiviteit: doen ze wat afgesproken is, tegen de laagst mogelijke kosten, en tegen de afgesproken kwaliteit?

Laborijn

Een regeling hoeft wat de PvdA betreft niet te worden herzien en besproken. Onze deelname aan de gemeenschappelijke regeling Laborijn. Eruit stappen en zo snel mogelijk, zeggen we al een tijdje! Laten we op dat terrein de regie weer zelf in de hand nemen. Begrijp ons goed: de PvdA is helemaal niet tegen samenwerken, kennis delen en slimme oplossingen bedenken. Integendeel! Maar Laborijn geeft de PvdA een onbehaaglijk gevoel; vormeloos, ongrijpbaar, onbeheersbaar, te onduidelijk, te weinig grip en te veel. Door eruit te stappen kan de raad zelf weer sturen en we zijn zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van de participatiewet. Zoals het hoort. We hoeven en kunnen ons dan overigens ook niet meer te verschuilen achter de GR. We zijn af van de gedwongen winkelnering en kunnen overleggen met de mensen zelf. Zo lokaal mogelijk oplossen. Natuurlijk moeten we de financiële en personele consequenties bekijken.

Dat schreef ik voordat bureau Berenschot haar rapport over Laborijn gisteravond openbaar maakte. Een ronduit schokkend rapport. De onderzoekers maken gehakt van onze sociale dienst. De menselijke maat is ver te zoeken. Onze a-sociale dienst blijkt tegenover mensen te staan in plaats van ernaast. Terwijl het gaat om kwetsbare mensen die geholpen moeten worden en niet tegengewerkt. Schandalig. Over het rapport zelf, de uitkomsten ervan en de maatregelen die genomen moeten worden, komen we uiteraard nog uitgebreid over te spreken.

Wat nu niet onbesproken kan blijven is de rol van het management en het bestuur in Laborijn. En de rol van onze wethouder daarin. De voorzitter van het dagelijks bestuur, verzucht gisteravond: "Zuur om te ontdekken dat er slecht wordt omgegaan met onze inwoners. De omvang en structurele aard van de klachten is toch groter dan wij gedacht hadden". Schandalig opnieuw. Een bestuur dat het zuur vindt te ontdekken dat...maar wel steeds wegkeek en alle signalen negeerde. Ook die van de eigen klachtencommissie die in haar jaarrapportage van 2016, 2017 en 2018 al steeds opmerkingen maakt over de onheuse bejegening van onze inwoners en de Rooie Vrouwen die dat ook al meerdere malen probeerden te communiceren.

Wij vragen ons, zeker na gisteravond af wat ons bestuur binnen Laborijn heeft zitten doen? Wethouder van der Wardt werkte in het verleden toch in deze organisatie? Hij wilde toch heel graag (tegen alle adviezen in) bestuurder worden bij zijn 'oude' werkgever? "Ik ken de organisatie van binnenuit en weet precies hoe het moet en hoe het beter kan". Dat laatste hebben we nu gezien en de cliënten ervaren dagelijks de zure vruchten ervan.

Het college kiest ervoor te onderzoeken hoe uit de gemeenschappelijke regeling Laborijn te stappen. Deze stap heeft er alle schijn van dat voor 'de vlucht vooruit' gekozen wordt. Uitstappen en zo de politieke verantwoordelijkheid ontlopen? Dat kan niet, wat de PvdA betreft!

Dit dossier kan wat de PvdA Oude IJsselstreek betreft ook niet zonder politieke gevolgen blijven. Wij vinden dat het dagelijks bestuur en het management van Laborijn enorme steken heeft laten vallen. We achten ze ook niet in staat om de vertrouwensband met hun cliënten te kunnen herstellen laat staan aan het broodnodige veranderingsproces leiding te geven. Wij zullen dan ook op de geëigende plek maatregelen voorstellen en vragen een tijdelijk bestuur aan te stellen die orde op zaken gaat stellen. De trap schoonmaken doe je door bij de bovenste tree te beginnen.

Op deze plek, in deze raad, 'the day after the night before', vraagt de PvdA zich echter vooral af of de wethouder nog wel geloofwaardig verder kan met dit dossier. De geloofwaardigheid van de

wethouder heeft een flinke deuk opgelopen. Een deuk die gaat over kennis en kunde.

Een onderzoek naar een mogelijk vertrek uit Laborijn, moet behalve antwoord op en inzicht geven in de maatregelen die genomen moeten worden en de extra kosten die met het uittreden gepaard gaan, maar ook wie (mede)verantwoordelijk is voor dit debacle en hoe we kunnen leren van de fouten die zijn gemaakt. Het laatste woord is hierover nog niet gesproken.

Sociaal domein

De tekorten in het Sociaal Domein zijn zo groot dat die alleen kunnen worden ingelopen met drastische maatregelen. Er komt weliswaar meer geld van het rijk voor de jeugdzorg, maar anderzijds wordt het accres in de algemene uitkering in de meicirculaire waarschijnlijk lager.

Het college heeft een set van maatregelen voorgesteld om de tekorten in het Sociaal Domein terug te dringen. Van het totaal van besparingsmogelijkheden wordt 75% meegenomen in de meerjarenplanning. De belangrijkste zijn:

- Bemiddeling van statushouders naar werk moet € 700.000,- opleveren. Een goede maatregel, als het werkt. Bovendien blijft het bedrag onzeker.
- Strakker toezien op verwijzingen jeugdzorg € 368.000,-. Ook goed, maar de praktijk moet uitwijzen of het werkt.
- Onderzoek naar andere inkoopmodellen jeugd en WMO € 780.000. Ook een prima maatregel al moet daar wel eerst voorgeïnvesteerd worden.

Ook wordt externe partijen een taakstelling van € 900.000,- opgelegd. Logisch ook, maar de vraag is of de gemeente voldoende middelen en doorzettingsmacht heeft om dit af te kunnen dwingen en te realiseren.

De algemene reserve

De algemene reserve van de gemeente daalt van € 22,5 miljoen eind 2018 naar € 15,7 eind 2023. Met incidentele grepen uit deze spaarpot worden de structurele tekorten op het Sociaal Domein gedekt. Dat heeft ook effect op de leningenportefeuille omdat die 'greep uit de kas' met leningen moet worden gefinancierd. Dat het college, de coalitie en vooral het CDA-smaldeel nog eens zo diep door het stof zouden moeten, wie had dat gedacht? Wel opvallend is dat dat nu gebeurt. Juist in een periode waarin economisch de bomen tot in de hemel groeien, presenteert dit college de meest wankele voorjaarsnota in het bestaan van de gemeente Oude IJsselstreek. Voorwaar een prestatie van formaat.

De leningenportefeuille stijgt zelfs nog verder door:

- De revolving funds voor woningbouw en energie
- De aankoop van grond voor industrie
- De stichting van twee kindcentra

Maar voor zowel de leningen voor de revolving funds als de aankopen voor industriegrond betalen we alleen rente, die op langere termijn ook nog deels of met winst terugkomt. De kosten gaan hier voor de baat uit. De twee kindcentra hebben als raad noodzakelijk gevonden. Bovendien is een enorm voordeel dat de rente nog steeds historisch laag is. We krijgen als gemeente zelfs geld toe voor leningen met korte looptijd. En we betalen 0,65% rente op langlopende leningen van 10 jaar. Dus behalve gezichtsverlies voor de begrotingsfetisjisten binnen de coalitie hoeven we nog niet in paniek te raken over de tekorten in de voorjaarsnota.

Zeker omdat door een gelijkblijvende weerstandscapaciteit t.o.v. de jaarrekening 2018 het cijfer voor het weerstandsvermogen uitkomt op 2,75 (nog ruim voldoende). Hoewel de grondexploitatie-risico's

afnemen en het de vraag is of de risico's voor de maatregelen Sociaal Domein met € 750.000 niet te laag zijn ingeschat.

Het college heeft het voornemen om in oktober met een meerjarig sluitende begroting naar de raad toe te komen. Dat is natuurlijk lovenswaardig en moet ook wel om te veel bemoeienis van de provincie te voorkomen. De PvdA denkt wel dat stelposten nodig zijn om dat te bereiken. Maar dat is beter dan in paniek de begroting sluitend te maken met zware bezuinigingsmaatregelen. De focus ligt wat de PvdA betreft dan ook op het verder uitwerken van de maatregelen in het Sociaal Domein. In de loop van 2020 en 2021 zal blijken of dit de bedoelde resultaten oplevert. Blijkt dan dat het niet de goede kant uitgaat, dan zijn zwaardere maatregelen nodig, ook buiten het Sociaal Domein in de sfeer van de OZB bijvoorbeeld. Maar dat is nu in 2019 veel te vroeg.

Maatschappelijke Investeringsbehoefte en 'aanjaagteam'

De voorjaarsnota met daarin de ontwikkeling van de algemene reserve en de leningenportefeuille kijken we vooral naar onze eigen ideeën en eigen (minimale) investeringsbehoefte. Voor begrotingsbehandeling in oktober zouden we eigenlijk ook zicht moeten hebben op additionele investeringswensen in de samenleving. Zelf ken ik verzoeken van de Ettense gemeenschap t.a.v. zaal Koster, schutterij De Eendracht die een nieuw clubgebouw wil, een project in het centrum van Gendringen en een verzoek om professionele ondersteuning bij de oriëntatie op een sportcluster. Wellicht zijn er nog meer van dergelijke verzoeken en initiatieven. De PvdA zou van het college graag een lijst met dit soort maatschappelijk initiatieven willen hebben. Zodat we bij de begrotingsbehandeling ook inzicht hebben en keuzes kunnen maken over de totale maatschappelijke investeringsbehoefte.

In de voorjaarsnota lezen we bovendien behalve soms draconische bezuinigingsvoorstellen, geen enkele keer hoe we de inkomsten kunnen verhogen. En dan bedoel ik niet de opmerking over de verhoging van de OZB, maar de mogelijkheden die we hebben om bijvoorbeeld de bouw van woningen en appartementen extra te stimuleren en te realiseren op grond dat toch al ons eigendom is. Wellicht kan een lokaal 'aanjaagteam' hierin het voortouw nemen.

Tenslotte

Ook nu weer moet de PvdA constateren dat het dit college niet lukt om echt beleid van de grond te krijgen. Met uitzondering van het woningbouwbeleid en industriebeleid slaagt het college er nog steeds niet in een wenkend perspectief te schetsen en te bieden, waar onze gemeente in 2030 zou moeten staan. Wat we daarvoor willen en moeten doen. Dat is dit college kennelijk niet gegeven. Dan maar met 5 man op de winkel passen. Beperkt dingen doen en vooral niet te veel geld uitgeven. De coalitie houdt zichzelf gevangen in een, vooral door het CDA gespannen, financieel onmogelijk web. En nu de leningenportefeuille stijgt in plaats van daalt en een greep uit de kas gedaan moet worden blijkt de hele coalitie in datzelfde web gevangen te zitten. Het Recreatie -en Toerismebeleid komt maar niet van de grond. Het milieu -en duurzaamheidsbeleid moet nog steeds worden vastgesteld en de kettingzaag blijft maar janken, terwijl in de samenleving en bij organisaties de weerstand ertegen enorm groeit.

Hoe eenvoudig kan het zijn hierin als college en als gemeente een voorbeeldrol te vervullen. Niets van dat alles. Het blijft ook stil bij de coalitiepartijen aan de overkant en het lijkt of alles afhangt van de wil van een enkel collegelid. Hoe kwetsbaar kun en wil je zijn. Wanneer knapt het elastiek. Hoelang houden we elkaar in deze greep? Wanneer spreken de coalitiepartijen elkaar op dit gebrek aan ambitie en daadkracht aan? Of gebeurt dat niet? Dat zou namelijk nog erger zijn. We vragen de coalitiepartijen dan ook oprecht wat zij gaan doen en initiëren om een inhoudelijke impuls te geven aan het coalitieakkoord dat vorig jaar, met de nodige amendementen en gezamenlijke moties, is vastgesteld. De PvdA werkt daaraan graag mee, vanwege het algemeen

belang en vooral het welzijn van onze burgers. U kunt dan op ons rekenen en steken we uiteraard altijd onze hand uit, al krijgt dat gebaar steeds meer het karakter van een reddingsboei.